

Schrijfster **Joke van Leeuwen**
houdt haar frisse blik

‘Je hoeft
iets niet
meteen te
begrijpen om
het mooi te
kunnen vinden’

Joke van Leeuwen tovert met taal en goochelt met beelden. Al ruim dertig jaar schrijft en illustreert ze veelgeprezen boeken als *Deesje, lep!*, *Kukel en Een halve hond heel kijken*. Sinds een paar weken ligt haar nieuwste boek in de winkels: *Toen mijn vader een struik werd*. “Ik maak het soort boeken waar mensen helemaal mee weglopen. Of juist helemaal niet.”

De boeken van Joke van Leeuwen zijn vaak absurd en fantasievol, maar het verhaal staat altijd met tenminste één been in de werkelijkheid. “Als ik het gevoel heb dat het verhaal teveel uit de verbeelding geplukt is, dan is het voor mij te ver weg. Een vogelmeisje als *Iep* bestaat niet, maar iets in je schoot geworpen krijgen en weer verliezen bestaat wel.”

HEB JE VOOR JE BEGINT MET SCHRIJVEN EEN BOODSCHAP DIE JE MEE WILT GEVEN?

“Ik weet waar ik ongeveer heen wil, maar ik stop er niet bewust een bepaalde boodschap in. Mijn werk is eerder filosofisch; er zitten dingen in die tot nadenken kunnen stemmen. Ik zal nooit schrijven hoe iets wel of niet moet. Daar ben ik niet voor. Ik kies ook niet heel bewust voor een bepaalde vorm. Er zit een beeld in mijn hoofd en dat krijgt uiteindelijk deze vorm; een kwartslag gedraaid van de realiteit. De commandant die niet kan commanderen in *Toen mijn vader een struik werd* komt uit mijn verbeelding, maar tegelijkertijd gaat het over de realiteit. Over het over de grens komen, een andere taal moeten leren. Niks meer hebben, behalve wat je bij je draagt.”

EEN ZWAAR ONDERWERP ...

“Ik kijk van onderaf naar de volwassen wereld. Tegelijkertijd doe ik dat hopelijk op een manier waarbij ik zwaar en licht een beetje in evenwicht houdt. Mijn uitgangspunt bij dit boek was de gedachte hoe het is om op de vlucht zijn. We hebben vroeger zelf vluchtelingen in huis gehad, waardoor ik van dichtbij heb kunnen zien wat er gebeurt met mensen die op de vlucht zijn. Hoe dingen worden ervaren, hoe mensen met je omgaan. Daarnaast gebruik ik ook de ervaringen van mijn eigen zoon die als Hollandse jongen naar Zuid-Limburg moest verhuizen en van klasgenootjes hoorde dat hij zo raar praatte. Iets dat hij nou juist van hun vond. Hij praatte toch juist heel normaal? Die relativiteit verwerk ik graag in mijn boeken.”

HOE BEHOUD JE DIE FRISSE BLIK?

Lachend: “Misschien wel door kinderboeken te schrijven. Ik had altijd al de neiging om niet met de menigte mee te lopen. Ik weet nog dat we met de klas een bezoekje brachten aan verkeerspark Assen. De hele klas reed met het autootje naar rechts bij een afslag, maar ik naar links. Blijkbaar had ik toen al die neiging om het net wat anders te doen. Toen ik dertien was, verhuisden we naar Brussel. Dat heeft ook een belangrijke rol gespeeld. Ik ontdekte dat gewoon niet meer gewoon was. En dat op een gevoelige leeftijd.”

Je speelt veel met taal; bedenkt nieuwe woorden of laat de lezer de absurditeit van dingen inzien. Hoe verzin je dat soort dingen? “Dat gaat heel intuïtief. In mijn ouderlijk huis gingen we heel vrij en speels met taal om. Zo hadden we eigen huiswoorden en spraken mijn ouders de p-taal als ze niet wilden dat wij hen verstonden. Dan zetten ze overal de letter p tussen. Dat konden ze met grote snelheid spreken zodat ze dingen konden bediscussiëren zonder dat de kinderen hoorden wat ze zeiden.” >

Illustratie uit het boek
*Toen mijn vader een
struik werd*

< De verfilming van het kinderboek *Iep!* verscheen februari 2010 in de bioscoop.

JOKE VAN LEEUWEN IN HET KORT

- Geboren op 24 september 1952 in Den Haag.
- Studeerde grafische kunsten in Antwerpen en Brussel.
- Publiceerde diverse verhalen, versjes en romans, waaronder *Een huis met zeven kamers* (1979), *Deesje* (1985), *Iep!* (1996), *Ozo Heppie* (2000), *Vrije vormen* (2002), *Heb je mijn zusje gezien?* (2006), *Een halve hond heel denken. Een boek over kijken* (2008) en *Alles nieuw* (2008).
- Won in april 2010 de Gouden Ganzenveer voor haar bijdrage aan de Nederlandse Letteren. Eerder kreeg ze al diverse andere prijzen voor haar werk, waaronder de Gouden Uil, Woutertje Pieterse Prijs en diverse Griffels.

BIJ KINDEREN WORDT DIE WOORDVRIJHEID VAAK SNEL AFGELEERD. IS DAT NIET ZONDE?

“Iedereen heeft zijn eigen rol. Ik prijs de leerkracht die kinderen leert dat stam plus t helemaal niet zo moeilijk is en ik ben er helemaal voor dat je leert wat de regels zijn. Maar misschien is het mijn rol dan wel om lezers het gevoel te geven dat taal iets is waarmee je mag spelen. Waarover je een beetje de baas mag zijn. Zo kun je je als dichter dingen veroorloven die je in andere teksten niet kunt doen. Maar slordig omgaan met taal is iets anders dan speels omgaan met taal.”

cadeaus moet wegbrengen staat er een heleboel onzin tussen. In zo'n zijsprong verbeeld ik een gedachte van Kukel. In een soort strikje zie je een vrouwtje dat zegt: ‘Ah, heb je onzin voor me meegebracht? Wat fijn, blauwe onzin!’”

EVEN EEN RUSTPUNTJE TIJDENS HET LEZEN.

“Inderdaad. Zo geef je handvatten aan een kind dat wat minder goed zijn aandacht bij een verhaal kan houden. Van twee van mijn eerste boeken, *Het huis met zeven kamers* en *De metro van Magnus*, heb ik vaak gehoord dat kinderen dat zo ervaren. Dat je een stukje leest, even kunt uitpuffen bij het plaatje om dan weer verder te gaan.”

Ideaal voor minder enthousiaste lezers dus. En dat terwijl je boeken ook nog wel eens als moeilijk of te literair worden beschouwd. “Bij kinderboeken gebeurde begin deze eeuw hetzelfde als bij veel andere kunstvormen. Opeens werd mijn werk elitair genoemd. Ik heb in de meest volkse wijken voorgelezen ter bevordering van boeken lezen, maar ineens zijn er mensen die menen te weten dat je werk niet geschikt is voor kinderen. Alleen omdat je op een bepaalde manier eigenzinnig schrijft. Dat vind ik flauwekul, maar het is de wereld waarin de nieuwe generatie opgroeit. Waarin de hoofdrol in een theaterstuk wordt gegeven aan iemand die bekend is van tv, terwijl mensen die veel beter zijn in toneelspelen genoeg moeten nemen met een bijrol. Juist daarom lijkt het me belangrijk dat kinderen geconfronteerd worden met kunstvormen die niet alleen gemakkelijk en sensationeel zijn.”

HET IS NIET ALLEEN TAAL WAARMEE JE SPEELT IN JE BOEKEN.

“Ik heb vanaf het begin altijd een vorm gezocht waarbij ik op mijn manier tekst en beeld combineer. De tekeningen maak ik pas als ik de lay-out kan maken, maar ze zijn zeker een deel van het verhaal. Vaak maak ik met de beelden een zijsprong in het verhaal. In *Kukel* staat het jongetje Kukel bijvoorbeeld in een gebouw met allemaal cadeaus voor de koningin. Volgens de chauffeur die de

‘Ik denk nog met dankbaarheid aan mijn meester van de vijfde klas.’

BEGRIJPEN ZE DAT NOG?

“Ik vind dat je niet te gauw moet afvragen of kinderen iets wel begrijpen. Kinderen pikken op wat ze aankunnen. Ik kom uit een vrijzinnig protestants gezin waarin we elke dag na het diner uit de bijbel lezen. Dat staat vol met woorden die je niet in de supermarkt gebruikt. Als je ze niet helemaal begrijpt worden dat bijna een soort toverwoorden. En daardoor juist weer aantrekkelijk. Volwassenen die poëzie lezen begrijpen ook niet meteen alles. Je hoeft iets niet meteen te begrijpen om het mooi te kunnen vinden.”

HOE BRENG JE ‘MOEILIKERE’ BOEKEN ONDER DE AANDACHT VAN KINDEREN?

“Heel simpel, met je eigen enthousiasme en door voor te lezen. Zorg er op zijn minst voor dat kinderen op school in aanraking komen met boeken die de moeite waard zijn. Ik denk nog met dankbaarheid aan mijn meester van de vijfde klas. Op vrijdagmiddag ging hij altijd in de vensterbank zitten en voorlezen. We moesten dan allemaal een kwartslagje draaien, waardoor je echt het gevoel had dat er iets speciaals aan de gang was. Je ging er tenslotte anders voor zitten. Wat hij precies voorlas weet ik niet meer, maar hij deed het authentiek en goed. Je voelde dat hij het fijn en belangrijk vond om te doen. Mensen zeggen wel eens dat het voor kinderen niet uit maakt hoe je schrijft. Nou, voor mij maakte het zeer zeker uit. Ik wist als kind heel goed wat ik een flutboek of juist een heel mooi boek vond.”

HOE KOM JE ER ALS DOCENT OF OUDER ACHTER WELKE BOEKEN DE MOEITE WAARD ZIJN?

“Zelf lezen! En niet achter de grote meute aangaan. Het gebeurt regelmatig dat er een kind naar me toe komt en zegt, ik vind het een leuk boek en mijn moeder ook. Dat vind ik wezenlijk. Een goed kinderboek moet ook een volwassene kunnen boeien.” ■

‘Ik had altijd al de neiging om niet met de menigte mee te lopen.’

Het nieuwste boek van Joke van Leeuwen heet *Toen mijn vader een struik werd*. Een jong meisje steekt als vluchteling de grens over. Weg van de oorlog, maar ook: weg van haar vader, oma en haar echte naam. ‘De eerste die hier mijn naam wilde uitspreken brak bijna zijn tong. Voorlopig zeg ik maar dat ik Toda heet.’ Een boek vol rake observaties en sprekende illustraties. Uitgeverij Querido, ISBN 978 90 451 1084 4, € 14,95

